

YO'L INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING TRANSPORT XAVFSIZLIGIGA TA'SIRI

Egamberdiyev Odil Buriboyevich

Toshkent davlat transport universiteti Transport iqtisodiyoti kafedasi assistenti
Orcid <https://orcid.org/0000-0002-5447-3386> Адрес и место работы: Узбекистан, г.
Ташкент, мирабадский район, улица Темирйулчилар, дом 1 (Uzbekistan, Tashkent,
Mirabad district, Temirulchilar street, building 1). odilbek925386@gmail.com.
Тел: +998998774426

KIRISH

Yo'l infratuzilmasi rivoji transport xavfsizligini ta'minlashda hal qiluvchi omil sifatida qaraladi. Jahon Sog'liqni Saqlash Tashkiloti (WHO) 2023-yilgi ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'yicha har yili taxminan 1,19 million odam yo'l-transport hodisalari oqibatida halok bo'ladi. Ayni vaqtda, xalqaro tashabbuslar, xususan, Birlashgan Millatlar Tashkilotining 2021-2030-yillarga mo'ljallangan Yo'l Xavfsizligi Bo'yicha Harakat Dekadasi, yo'l-transport hodisalaridan o'limni 50 foizga kamaytirishni maqsad qilgan bo'lsa-da, ushbu yo'nalishda katta sa'y-harakat talab qilinadi.

Statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, ko'plab yo'l hodisalari rivojlanayotgan mamlakatlarda sodir bo'lmoqda, bu yerda yo'llarning sifati va infratuzilma dizayni muhim muammolardan biri hisoblanadi. PIARC (Butunjahon Yo'l Uyushmasi) ma'lumotiga ko'ra, dunyo bo'yicha yo'llarning atigi 10 foizi eng yuqori xavfsizlik standartlariga javob beradi va aynan shu segmentda yo'l-transport hodisalarining yarmidan ortig'i sodir bo'ladi.

Texnik yondashuvlar shuni ko'rsatadiki, yo'l infratuzilmasini to'g'ri rejalashtirish va modernizatsiya qilish orqali hodisalar sonini keskin kamaytirish mumkin. Masalan, yo'llarning yoritilish darajasini oshirish, avtomobil yo'llarini avtomatlashtirishga moslashtirish va piyodalar uchun xavfsiz o'tish joylarini ko'paytirish kabi chora-tadbirlar hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, xalqaro ekspertlar fikriga ko'ra, yo'l-transport loyihalariga ajratilgan mablag'larning 1-3 foizini xavfsizlik choralari sarflash orqali yuqori iqtisodiy samara va ijtimoiy foyda ko'rsatkichlariga erishish mumkin.

Shunday qilib, yo'l infratuzilmasi rivoji faqat transport qulayligini oshirish bilan cheklanib qolmay, u millionlab inson hayotini saqlab qolishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada yo'l infratuzilmasining transport xavfsizligiga ta'siri va amaliy chora-tadbirlar samaradorligi ko'rib chiqiladi.

Avtomobilda tashishlar va yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash yuzasidan nazorat choralari tubdan kuchaytirilishi yo'lovchilar avtotransportida favqulodda vaziyatlarning oldini olish bo'yicha profilaktik choralar ko'rishni talab etadi.

Quyidagilar "O'zavtotrans" agentligining asosiy vazifalari va faoliyatining yo'nalishlari etib belgilansin:

avtomobil transporti ob'ektlari va yo'lovchilar xavfsizligini ta'minlovchi istiqbolli axborot-kommunikatsion texnologiyalarini va innovatsion yondashuvlarni keng qo'llagan holda yangi boshqaruv tizimlarini joriy etib, avtomobil transporti ohasida yagona texnika siyosatini yuritish;

avtomobil tashuvlarida normativ-xuquqiy va metodik bazani takomillashtirish, avtomobil transporti tashishlar xavfsizligini ta'minlash bo'yicha muammolar yuzasidan xalqaro normalar, ilmiy-tekshiruv, loyiha-konstruktorlik, texnologik ishlarni inobatga olgan holda texnik tartibga solish sohasida normativ xujjatlarning yagona ma'lumotlar bazasini ishlab chiqish va shakllantirish;

iqtisodiyot tarmoqlari va aholining tashishlarga bo'lgan ehtiyojlarini hamda avtomobil transporti xavfsizligini ta'minlash choralari inobatga olgan holda, qishloq aholi punktlarini, shaharlar, viloyat va tuman markazlarini bog'lovchi yangi yo'nalishlarni ochish, avtomobil transportini rivojlantirish bo'yicha kompleks dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirish; yo'lovchilarga keng ko'lamli xizmatlar ko'rsatish uchun sharoit yaratish, shu jumladan, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng qo'llab, avtovokzallar va avtostansiyalar faoliyatini markazlashgan holda boshqarish va muvofiqlashtirish tizimini joriy etish;

avtovokzallar va avtostansiyalar hamda mahalliy davlat hokimiyati organlari qaramog'ida bo'lgan umumiy foydalanishdagi yo'lovchi tashish yo'nalishlaridagi to'xtash bekatlarini loyihalash, qurish, rekonstruksiya qilish va ta'mirlashni tashkil etish;

tashish jarayonlari, qatnov jadvalariga rioya etilishi, yo'llarda harakatlanish tezligi monitoringi, harakat yo'nalishi sxemasiga rioya etilishi hamda aholiga real vaqt tarzidagi ma'lumotlar xizmatining keng ko'lamli ro'yxati taqdim etilishi yuzasidan markazlashgan dispetcherlik boshqaruvi va nazorati tizimini joriy etish;

tashuv yo'nalishlarini tender asosida joylashtirish, yo'lovchi tashishlari sifati va xavfsizligini oshirish, tenderlar tashkilotchilari ishini muvofiqlashtirish mexanizmlarini joriy etish yo'li bilan avtomobil transporti xizmatlari bozorida bozor munosabatlari va raqobat muhitini rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish;

xorijiy davlatlar va xalqaro tashkilotlar bilan faol muloqot qilish orqali avtomobil transporti sohasida xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, xorijiy davlatlarning vakolatli organlari bilan kelishgan holda, yangi muntazam xalqaro avtobus yo'nalishlarini ochish hamda xalqaro avtomobil tashuvlari sohasidagi xalqaro shartnomalar bo'yicha majburiyatlarning bajarilishini ta'minlash, bu sohadagi amaldagi shartnomalarni qayta ko'rib chiqish va yangilarini tuzish, xalqaro yuk tashuvlarini amalga oshirish uchun ruxsatnomalar blankalarini o'zaro ayirboshlash;

avtomobil transportida yo'lovchi va yuklarni tashish faoliyatini litsenziyalash, avtomobil transportida yo'lovchi va yuklarni tashish qoidalariga amal qilish, avtomobilda tashuvlar xavfsizligini ta'minlash talablariga, og'irlik va gabarit

ko'rsatkichlariga hamda haydovchilarning mehnat va dam olish rejimlariga rioya etilishini nazorat qilish;

Transport xizmati ko'rsatishni tashkil etish tizimini yanada takomillashtirish, mulkchilikning barcha shakllaridagi tashuvchilar uchun raqobat muhitini hamda qulay shart-sharoitlarni yaratish, shuningdek, respublikaning transport-tranzit salohiyatini oshirish maqsadida:

O'zbekiston Respublikasi Transport vazirligi, Ichki ishlar vazirligi, Adliya vazirligi va «O'zstandart» agentligining 2019 yil 1 iyuldan boshlab:

a) xalqaro tashishlarda foydalaniladigan tyagach (shatakchi) avtomobillarga litsenziya kartochkalari berilishi uchun davlat boji to'lash tartibini;

b) transport-ekspeditorlik xizmatlarini majburiy sertifikatlashni;

v) chek berish yoki yo'lovchining yurganligini elektron qayd etish imkoniyati mavjud bo'lishi sharti bilan yo'lovchilar tashishda foydalaniladigan avtotransport vositalarida nazorat-kassa apparati mavjud bo'lishi haqidagi talablarni;

g) quyidagilarning avtomobil transportida yuk tashish bilan shug'ullanuvchi yakka tadbirkorlarning;

korxona shtatida belgilangan tartibda attestatsiyadan o'tgan avtotransport vositalaridan foydalanish va tashish xavfsizligini ta'minlash uchun mas'ul bo'lgan mutaxassisning alohida birligi mavjud bo'lishi sharti bilan yuridik shaxs rahbarining malaka talablariga muvofiqlik yuzasidan attestatsiyadan o'tishi to'g'risidagi talablarni;

d) avtomobil transportida yo'lovchilar va yuklarni tashish bo'yicha faoliyatni amalga oshirish uchun litsenziya olishda yuridik shaxslarning balansida transport vositalari mavjud bo'lishi haqidagi talablarni bekor qilish to'g'risidagi takliflariga rozilik berilsin.

Yakuniy yildan boshlab yuridik va jismoniy shaxslar o'rtasida ijara shartnomalarini tasdiqlash uchun amaldagi davlat boji miqdori ikki marotaba kamaytirilsin.

O'zbekiston Respublikasi Transport vazirligi Ichki ishlar vazirligi, Davlat bojxona qo'mitasi va Davlat soliq qo'mitasi bilan birgalikda 2019 yil 1 iyulga qadar, shu jumladan, quyidagi imkoniyatlarni nazarda tutuvchi «UzTrans» yagona interaktiv axborot tizimi (keyingi o'rinlarda — axborot tizimi) yaratilishini ta'minlasin:

litsenziatlarning shaxsiy kabineti faoliyat yuritishi; avtomobilda xalqaro tashishga xorijiy va/yoki ko'p tomonlama ruxsatnomalarni milliy tashuvchilar o'rtasida avtomatik ravishda choraklar bo'yicha taqsimlash;

yo'lovchilar va yuklarni shahar, shahar atrofi, shaharlararo, xalqaro tashish faoliyatini amalga oshirish uchun litsenziyalar, avtomobilda xalqaro tashishga xorijiy va/yoki ko'p tomonlama ruxsatnomalar, shuningdek, YUXYT daftarchasini qo'llagan holda YUklarni xalqaro tashish to'g'risidagi konvensiyaga (Jeneva shahri,

1975 yil 14 noyabr) muvofiq YUXYT (CARNET TIR) daftarchasidan foydalanishga ruxsatnomalar olishga talabgorlarning arizalarini qabul qilish va ko'rib chiqish bosqichini ko'rsatgan holda qayta ishlash;

litsenziatlar va jismoniy shaxslar o'rtasida tuziladigan avtotransport vositalarining ijara shartnomalarini ro'yxatdan o'tkazish va hisobini yuritish.

O'zbekiston Respublikasi Transport vazirligi o'n kun muddatda axborot tizimi joriy etilguniga qadar mamlakatlar bo'yicha xalqaro avtomobilda tashishga xorijiy va/yoki ko'p tomonlama ruxsatnomalar mavjudligi to'g'risida doimiy yangilanadigan axborotning vazirlik veb-saytida e'lon qilinishini ta'minlasin.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda O'zbekiston Respublikasi Davlat aktivlarini boshqarish agentligi bilan birgalikda milliy transport-ekspeditorlik tashkilotlari tomonidan «O'zbekiston temir yo'llari» AJ bilan transport-ekspeditorlik xizmatlarini ko'rsatish yuzasidan to'g'ridan-to'g'ri shartnomalar tuzish, mazkur shartnomalarni tuzgan tashkilotlar ro'yxatini oshkora e'lon qilish tartibini o'rnatilsa maqsadga muvofiq buladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://mintrans.uz/yol-xoialigini-rivoilantirish>
2. SHNK 2.05.02-07 "Avtomobil yo'llarini loyihalash"
3. SHNK 2.07.01-03 "Shahar va qishloq aholi punktlari hududlarini rivojlantirish va qurilishni rejalashtirish"
4. QMQ 2.01.08- 96 "Shovqindan saqlanish"
5. П.И Паспелов В.И Пуркин "защита от шума при проектировании автомобильных дорог" Москва 1985 г